

Dagthema: Hier, nu, wees onze God! Wie anders?

Overweging 1 december – Bart-Jan van Gaart

“... De wal keert steeds weer het schip.

Meer dan we de afgelopen decennia hebben gezien, gaan mensen de straat op om te zeggen dat het anders moet.

Inderdaad, niet zelden uit slecht begrepen eigenbelang, maar dan is dit het moment.

Het moment om de handen ineen te slaan en het gewoon te gaan doen.

Het gewoon anders te gaan doen.

Wie zegt dat de economie altijd moet groeien?

Laat je niks wijsmaken, dat is gewoon een zoveelste rode knop ...”

Eerste lezing uit Psalm 72 vrij

Tweede lezing uit Jesaja (collage)

Lied

Huub Oosterhuis / Bernard Huijbers

Hoe ver is de nacht, hoe ver, hoe ver,
wachter, hoe ver is de nacht, de nacht?
De morgen komt, zegt de wachter,
maar nog is het nacht. (2x)

Psalm 72 vrij

Er zou van godswege een koning,
Een koning komen – een koning!
Om orde te stellen op zaken:
Onkreukbare rechtspraak voor allen,
Opgetild de vernederden,
Vreemdelingen geëerbiedigd,
Mensenrechten gewaarborgd:
Van godswege een koning!

Lied

Huub Oosterhuis / Tom Löwenthal

1. koor 2. allen

Onstilbare tonen, zwijgende woorden
mogen hier klinken.
De mond die ze zingt, het hart dat ontvangt
zij gezegend.

Zoals een landschap meer ruimte is
dan te zien is
en zoenen meer zijn dan de perfecte vorm
van de lippen.
Zo roepen wij uit wirwar te voorschijn een weg
een lichtgestalte uit dromen en schaduw van dood -
Zo wordt van aarde tot hemel Gij, onze enige ware.
Zo wordt van aarde tot hemel Gij, onze enige ware.

Woord ten geleide

Gebed

Wij vandaag dit uur op deze plaats,
in de naam van God-Ik zal er zijn
in de naam van Jezus-hebt elkander lief
in de kracht van de geest
die deze aarde, met al haar littekens en wonden,
zal vernieuwen:
mogen wij horen, herkennen, opleven,
open de woorden die geschreven staan
doe lichten over ons uw aangezicht.

Lied

Huub Oosterhuis / Tom Löwenthal

Antifoon (1. voorzang 2. allen)

Neerdalen als dauw uit de hemel,
als regen uit zware wolken zal de Gerechte.

Koor: Gij die voor mij de ruimte schiep:
aarde en hemel bij name riep,
die alles deed wat moest gedaan,
opdat een mens maar zou bestaan.

Allen: Woestijn waar eens te leven was.
Uw naam verstoven als stof en as.
Geen lover, schaduwrijk, geen bron,
alsof Gij nooit met ons begon.

Allen: Keer nog uw aangezicht tot hier.
Verzacht mijn hart, wek mijn ogen weer,
dat niet wat Gij hebt aangeplant
wordt uitgeroeid door mensenhand.

Antifoon (1. voorzang 2. allen)

Neerdalen als dauw uit de hemel,
als regen uit zware wolken zal de Gerechte.

Voorlezing uit Jesaja (een collage)

Leeggeplunderd hebt gij het land.
Met het geroofde goed van de armen
vult gij uw huizen.
Met welk recht vertrapt gij mijn volk?
Wee over hem die huis na huis opkoopt
Die akker bij akker voegt
Tot er geen grond meer over is.
Wee over hem die goed noemt
wat kwaad is.

Wij wachten op licht
Maar het blijft donker
'Licht van de zon'
Maar wij dolen in duisternis.
Als blinden tasten wij in het rond
Onzekere mensen zonder ogen.
Wij struikelen op klaarlichte dag
In de bloei van ons leven
zijn wij als doden.

Lied

Huub Oosterhuis / Bernard Huijbers

Hoe ver is de nacht, hoe ver, hoe ver,
wachter, hoe ver is de nacht, de nacht?
De morgen komt, zegt de wachter,
maar nog is het nacht. (2x)

Vervolg voorlezing uit Jesaja

Het slavenjuk dat ons drukte
De stang op onze schouders
De stok waarmee wij worden geslagen.
Breekt hij in stukken op zijn dag.
De stampende trappende laars
De kleren in bloed geverfd
Vallen ten prooi aan het vuur.
Stem van een roepende
Baan in de woestijn zijn weg.
Afgonden moeten worden geslecht.
Krochten moeten worden bewoonbaar.
Enkel door recht te doen
Zult Gij worden bevrijd.

Lied

Mocht het waar zijn wat gegrift staat:
dat er iemand is die hoort.
Moge Gij het zijn die hoort, weet,
ziet, afdaalt, om te bevrijden.

Die ons losmaakt uit de strikken
van de nacht, de hand der heersers.
Die ons uitdrijft, zee, woestijn in,
naar een oord van licht en water.

Mocht het waar zijn dat uw liefde
tot op heden nog van kracht is -
dat Gij ons nog in de dood kent,
ook nog daar, als dat zou kunnen.

Wees als toen een God-bevrijder:
laat een nieuwe laatste oorlog,
die gifbeker, ons voorbijgaan.
Zend uw engel, uw messias,

die hem uit de handen van de
heersers slaat, de afgrond in -
die ons wenkt uit onze kelders
en ons toeroept: Vrede nu.

Overweging

Advent, afkomstig van het Latijnse *adventus*, en afgeleid van *advenire*, betekent komst, aankomst, nadering, aantocht. Het heeft, vooral in de theologie, ook nog een andere betekenis, namelijk die van toekomst. Dit als tegenovergestelde van *futurem*. Waar *futurum* de toekomst is die we zelf besluiten en creëren, bijvoorbeeld “ik ga straks naar de Duif,” is *adventus* de toekomst die ons geheel buiten onze wil en verwachting overkomt, bijvoorbeeld: je gaat op weg naar de Duif maar een auto van links geeft geen voorrang en in plaats van in de Duif, bevind je je onverwacht op de Eerste Hulp. Dat is jullie niet overkomen vandaag, want je bent hier en zo zie je maar weer dat enige dankbaarheid jegens de voorzienigheid die je hier ongeschonden gebracht heeft, wel op zijn plaats is.

Voorzienigheid, nog zo'n woord uit de oude doos. Een woord dat je niet vaak hoort. Althans niet meer. De betekenis van het woord ligt dicht bij die van *adventus*, met dit verschil dat bij voorzienigheid de gebeurtenissen die ons overkomen toch wat meer aan een opperwezen, aan God worden toegeschreven. Daarmee hebben we wel een probleem te pakken. Zijn bijvoorbeeld de verschrikkingen van de Shoah voorzienigheid, *adventus* of *futurum*? Anders gezegd: moeten we God erop aankijken, het lot, of zij die als voortvloeiende van een verschrikkelijk systeem dachten dat het geoorloofd was om 6 miljoen mensen te vermoorden? In deze tijd zullen de meeste mensen zeggen: het laatste. Maar nog niet zo lang geleden lag dit anders.

De jonge kerk

Wat heeft dit alles voor betekenis voor de kerkelijke tijd waarin wij ons nu bevinden, de advent. In de jonge kerk was men werkelijk in de verwachting dat Jezus spoedig zou terugkeren op aarde, dat er een oordeel werd geveld over levenden en doden en dat dan alles goed kwam. Die wederkomst bleef uit. Er zijn er die tot op de dag van vandaag geloven dat die wederkomst aanstaande is. Zij zien in alles een teken dat het bijna zover is en laten niet af van deur tot deur te gaan om ook ons daarvan te overtuigen: “Bekeer u, want het einde is nabij!” En weet u, ze hebben gelijk. Maar niet op de manier waarop zij denken.

De tekenen namelijk die zij zien en die ze aan God toeschrijven, zijn geen Goddelijke voorzienigheid, ze zijn ook geen *adventus*, ze zijn *futurum*. Het zijn tekenen als gevolg van menselijk handelen. Het zijn de gevolgen van menselijke hoog- en overmoed. Het zijn, om man en paard te noemen, de gevolgen van onverantwoordelijk omgaan met onze leefomgeving, op haar beurt weer het gevolg van een volkomen uit de hand gelopen economisch systeem: het neoliberale kapitalisme! Dat neoliberale denken samengevat in een notendop betekent evenwicht in en voor alles. Als er maar evenwicht is, dan gaat het iedereen goed. Een sympathiek klinkende gedachte. Maar deze bedoelt bijvoorbeeld de wetmatigheid dat als de lonen omhooggaan, de werkgelegenheid omlaaggaat. Iedereen met een beetje kijk op de werkelijkheid weet dat dat niet altijd het geval is. Stijgende lonen leiden tot meer kopkracht, waardoor de economie groeit en er meer banen komen. Een uitvloeisel van het neoliberalisme is dat je je geld niet verdient met arbeid, maar met kapitaal. Arbeid is slechts noodzakelijk om een kapitaaltje op te bouwen. Dat kapitaal investeert je in bijvoorbeeld onroerend goed, en dan komt de zilvervloot vanzelf binnenzeilen. Binnen het neoliberalisme ben je dan een geslaagd iemand. Naar men zegt heeft een prins uit de koninklijke familie dit goed begrepen maar ook bepaalde Amerikaanse, Russische en Chinese investeringsfondsen. Het neoliberalisme waar de vrije

werking van vraag en aanbod tot god zijn verheven, heeft tot gevolg dat bij schaarste de prijzen stijgen. Daardoor is het inmiddels hier in Amsterdam en in heel veel andere wereldsteden, zover gekomen dat een eigen huis slechts is weggelegd voor de zeer rijken. Ik volgde laatst een online huizenveiling en zag dat een etage op, God beter het, de Westlandgracht, niet bepaald grachtengordel, een appartement van 75 vierkante meter, 1,4 miljoen opbracht.

Actuele problemen

En dan roept Jesaja al een paar duizend jaar geleden: “Wee over hem die huis bij huis opkoopt en akker bij akker voegt...” En daarmee hebben we meteen twee van de actuele problemen die voortdurend het nieuws beheersen te pakken. De huizenmarkt en de bouw, en de intensieve landbouw waarbij grond niet meer wordt gebruikt om de daarop of in de nabijheid wonende mensen te voeden, maar de halve wereld. De wereld is gek geworden. Wij zijn gek geworden. Want, het is amusant om te wijzen naar prinsen en investeringsfondsen, maar, en dit ontleen ik aan mijn vriend Augustinus: “Als de tijden slecht zijn, dan zijn wij slecht, want wij zijn de tijden.” Het is dus ook aan ons om de tijden te veranderen, onszelf te veranderen. Want wij zijn de tijden. Bekeer u, want het einde is nabij! Niet een door God gegeven einde, maar het einde gedacht als het moment waarop de menselijke systemen, de mensheid, zuchtend en steunend ten onder gaat, bezweken onder haar eigen grootheidswaan en gemaskeerde domheid. Want o, wat zijn wij trots op ons kunnen. We kunnen bijna alles. We verzinnen de meest fantastische wapensystemen waarmee we nog efficiënter veel meer mensen een voortijdig einde kunnen bezorgen en we maken antiaanbakpannen en nog wat van die handigheden die zo vervuilend zijn dat de grond onbruikbaar is. Maar ook daar is een oplossing voor: we verhogen de norm, want het al verterend vuur van de economie moet blijven branden want anders stort alles in. Maar is dat wel zo?

Lost

Ik ben een tijdje verslingerd geweest aan de serie Lost. De passagiers van een neergestort vliegtuig zijn beland op een eiland in de Pacific en moeten daar zien te overleven. Het eiland lijkt onbewoond maar dan wordt een bunker gevonden met een man erin. De verantwoordelijke taak van deze man bestaat erin om telkens als er een signaal klinkt, nou signaal, een enorme intimiderende toeter, een rode knop in te drukken. Doet hij dit niet, dan zal de hele boel ontploffen, zo is hem verteld. Hij doet dit nu al jarenlang en gelukkig is er niets ontploft. Maar dan komen de overlevenden van de vliegtuigramp. Die werpen toch de gedachte op dat er misschien wel niets gebeurt als de rode knop niet wordt ingedrukt. Ze weten de man zover te krijgen en als het getoeter begint, drukt de man de knop niet in. En..... er gebeurt niets. Nou ja behalve dat de man nu niet meer aan de bunker gebonden is en vrij kan gaan en staan waar hij wil. Een heel spannende serie dat Lost, met elke aflevering een geweldige cliffhanger die zich seizoen na seizoen voortsleept. Als dan eindelijk de laatste aflevering gekomen is, is dat een deceptie en een filosofische cliffhanger tegelijk. De passagiers van het verongelukte vliegtuig waren niet op een tropisch eiland terecht gekomen maar in de hel. Dus dan weten jullie dat vast: de hel betekent dat je periodiek een toeter uit moet schakelen! Of iets anders onzinnigs moet doen. Dat lijkt verdacht veel op ons leven hier en dat klopt want de hel bestaat niet. De duivels zijn allemaal hier.

Nou dat zijn wat positieve gedachten zo aan het begin van de advent. Daar kunnen jullie straks weer opgeladen de straat mee op!

Moeten we dan maar weer gaan zingen over de nacht die ten einde loopt en dat Jezus straks komt als een klein lief baby'tje en dat alles dan goed komt. En dat we dan gaan zingen over herders en koningen en over een maged reine die overschaduwd wordt door Heilige Geest? Ja laten we onszelf lekker in slaap laten wiegen. 6 januari kan de kerstboom er weer uit en is het allemaal voorbij. Dan is er nog steeds geen wereldvrede en zijn we nog steeds met zijn allen druk met het veroorzaken van een sociale en ecologische ramp.

Wal keert het schip

Tenzij..., tenzij wij ons werkelijk bekeren. Tenzij we Jezus niet alleen geboren laten worden in een stalletje dat we na driekoningen weer opbergen, maar in ons hart. Wanneer we die grote inspirator van ons, die op de schouders staat van heel het denken dat te vinden is in ons grote verhaal, werkelijk zouden volgen, dan zal er iets veranderen. Sterker nog, het gebeurt al. De wal keert steeds weer het schip. Meer dan we de afgelopen decennia hebben gezien, gaan mensen de straat op om te zeggen dat het anders moet. Inderdaad, niet zelden uit slecht begrepen eigenbelang, maar dan is dit het moment. Het moment om de handen ineen te slaan en het gewoon te gaan doen. Het gewoon anders te gaan doen. Wie zegt dat de economie altijd moet groeien? Laat je niks wijsmaken, dat is gewoon een zoveelste rode knop. We moeten naar een economie waarin er genoeg is voor allen. Waarin we produceren wat nodig is, niet meer en niet minder. Waar het resultaat van het werk van onze handen en hoofden oplevert wat wij nodig hebben. Een economie die onze leefomgeving niet vernietigt. Een economie waarin niet het individu, maar het collectief de norm is. Waarin we voor elkaar zorgen.

En alsjeblieft, een wereld waarin er maar één land is: de aarde. Een wereld waarin er maar één volk is, de mensheid. Een wereld waarin er maar één geloof is: de liefde!

Muziek

Intermezzo

Dienst van de tafel

Hier begint de dienst van de tafel,
viering van eucharistie,
ritueel van solidariteit:
laat ons bidden.

Gij met uw naam onnoembaar, God,
woord onberekenbaar
droom dwaasheid kracht bevrijding,
Gij die uw weg gaat ongezien
God van vreemdelingen, niemand,
God van mensen, lopend vuur,
Gij ongehoord in deze wereld –
wees geloofwaardig hier en nu
of ooit één ogenblik,
open de deuren van uw licht
zodat wij U zien.

Als Gij de God zijt
die de mensen liefheeft,
open ons dan voor U.

Lied

Huub Oosterhuis / Bernard Huijbers

Gij die niemand naar de ogen ziet,
die door geen geld, geen offers om te kopen zijt,
en die U door geen lied misleiden laat,
maar die ons ziet zoals wij zijn,
die ons gebiedt en smeekt van u te zijn,
uw beeltenis, uw zoon,
uw rechterhand die doet wat moet gedaan,
die ons gebiedt en smeekt
de vreemdeling te geven brood en kleding,

die hoopt dat wij met onverhuld gelaat
uw licht weerkaatsen,
die ons tot een spiegel slijpt
waarin uw toekomst zichtbaar wordt.

Gij die ons hebt gezocht
toen wij niet naar U zochten,
die nog dagelijks uw afkeer overwint,
uw woede temt, uw trots aflegt,
uw hart tot mededogen buigt,
U omkeert naar ons toe.

Gij die ons met uw ogen vangt,
Gij die ons vraagt:
wie ben je? wil je? Kom dan, kom

Nodiging

Moge het delen
van dit brood en deze beker
ons hart versterken:
dat wij, vol hoop,
meewerken aan een nieuwe wereld
waar brood en recht
en waardigheid en liefde is
voor al wat leeft.

Breken en delen van brood en wijn

Lied

Huub Oosterhuis / Tom Löwenthal

Refrein (1. koor, 2. allen)

Die om mij smeekt, die ik heb afgeweerd
zolang ik kon.

Die mij niet, sleurde, niet duwde, maar wenkte,

over uw drempel.
Die de sluier van mijn angst niet scheurde,
maar optilde.
Die met enkel uw stem mij zo vermurwde,
dat ik wilde.

Refrein (1. koor, 2. allen)

Die om mij smeekt, die ik heb afgeweerd
zolang ik kon.

Ooit door geruchten over U geknecht.
Nu zonder angsten, eindelijk verwacht ik U.

Refrein (1: koor, 2 en 3: allen)

Die om mij smeekt, die ik heb afgeweerd
zolang ik kon.

Voorbeden

Eeuwige,
in vertrouwen leggen we onze gebeden voor je neer.
Voor mensen zonder recht en zonder stem
verdreven, beroofd, wanhopig –

we bidden om hulp, om recht
voor hen die werken aan vrede
om kracht en creativiteit

voor geweldplegers, uitbuiters, wapenhandelaars
om inzicht en omkeer

voor kinderen en jongeren die hun spoor zoeken
dat zij hun plek vinden, hun doel, dat zij jou vinden

voor ouders en grootouders, leraren, opvoeders
om zegen in hun grote taak

voor zieken en stervenden
om de nabijheid van zorgzame mensen
en dat zij zich in jouw hand mogen weten, nu en straks

voor ouderen en allen die van zorg afhankelijk zijn
om respect en liefde

voor zorgverleners om wijsheid en mededogen
voor de overheid om inzicht in wat mensen nodig hebben

voor onszelf, dat we protesteren
tegen alle latent en openlijk racisme.
Dat we ons inzetten voor ontmoeting,
erkenning van leed,
voor een inclusieve gemeenschap
met mensen van alle kleuren en afkomst samen.

Voor allen die ons gebed hebben gevraagd
of aan wie wij het hebben beloofd.

Wij bidden u voor allen
die leven moeten
met een lege plek aan hun zijde.

Voor hen die treuren
om een kind dat ze verloren,
om een vriend die wegviel uit hun kring,
om een gemis dat niet te noemen is.

Voor uw aangezicht gedenken wij in stilte
onze doden, naam voor naam.
(stilte)

Eeuwige,
al onze gebeden, hardop uitgesproken
of in de stilte van ons hart
hoor ze en verhoor ze,
en zie ons hier bijeen
als teken van onze goede wil
om te leven met u en met elkaar
en hoor ons aan
als wij bidden: Onze Vader...

Onze Vader

Onze Vader in de hemel
uw naam geheiligd
uw koninkrijk komend
uw wil geschiedend
zo moge het zijn
op aarde en in de hemel.
Geef ons brood van genade.
Morgen, vandaag nog,
kwijt onze schulden,
leer ons vergeven.
Moedig ons aan,
dat wij voortgaan,
op de weg van het leven.

Zegenbede

Gert Bremer

Voorzang: De Levende zegene en behoede u.
De Levende doe Zijn aangezicht over u lichten
en zij u genadig.
De Levende verheffe zijn aangezicht over u
en geve u vrede

Allen: Zegen ons en behoedt ons,
doe lichten over ons Uw aangezicht
en wees ons genadig

Vervolg voorlezing uit Jesaja

Ooit smeden de volkeren der aarde
Hun zwaarden tot ploegijzers om
Hun lansen tot sikkels
Om het koren te oogsten.
Geen volk trekt het zwaard meer
Tegen een ander.
Niemand oefent zich meer voor de strijd.
Dan vlijt de panter
Zich naast het bokje.
De leeuw en het lam liggen samen.
Het kalf en de leeuw zullen grazen
Op één veldje.
Een kind kan ze wijden.

Lied

Huub Oosterhuis / Antoine Oomen

Scheur de wolken uiteen en kom.
Hier, nu, wees onze God, wie anders?
Niemand anders heeft ons gezocht,
niemand anders heeft zo geroepen
als een verliefde: dit is mijn lichaam,
open mij, eet mij, hier is mijn hart,
drink mijn ziel, hier ben ik, hier ben ik.
Als een verlorene heb je geroepen
en ons hart draaide om, en hoorde.
Waar ben je nu?
Waar bleef je hartstocht?
Ben je niet meer die ene van toen?

